

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์

The Buddhist Integrated Life Quality Development of People in Buriram Province

พระครูอุดมจันทวรรณ (อุตตโม)

Phrakhru Udomchandavan (Uttamo)

เจ้าอาวาสวัดจันทราวาส อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

Abbot of Wat Udomjantrawas, Lamplaymas District, Buriram Province

บทคัดย่อ

ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชน ในจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์ มี ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านจิตใจ ส่วนการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ ด้านครอบครัวมีการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม ด้านเศรษฐกิจมีการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรม ด้านสังคมมีการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ และด้านจิตใจมีการบูรณาการหลักศีล ๕ ในชีวิตประจำวัน ประกอบกับการปฏิบัติตามหลักกรรมของหมู่บ้าน ๙ ดี จึงทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขร่มเย็น ดังนั้น แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชน จึงเป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับหลักกรรมของหมู่บ้าน ๙ ดี โดยครอบคลุมทั้ง ๔ ด้าน ทำให้มีความมั่นคงมั่งคั่งในความดีความเจริญอกงาม และใฝ่แสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเองและชุมชนอยู่เสมอ อันเป็นการพัฒนาที่เป็นไปอย่างผสมผสาน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : การพัฒนา, คุณภาพชีวิต, พุทธบูรณาการ

Abstract

The dissertation is entitled “The Buddhist Integrated Life Quality Development of People in Buriram Province,” and aimed to investigate condition of the Buddhist integrated life quality problems of people in Buriram Province; to study the Buddhist integrated development of life quality of the people in Buriram Province; and to study model of the Buddhist integrated life quality development of people in Buriram Province.

The findings revealed that the condition of problems concerning people's life quality in Buriram Province consists of 4 aspects: the aspect of family, the aspect of economy, the aspect of society, and the aspect of mentality. Meanwhile, the Buddhist integrated development of people's life quality in aspect of family, it is to integrate Gharavasa-dhamma (Virtues for a good household life); aspect of economy to integrate Dittthadham-mikattha – virtues conducive to benefits in the present; aspect of society to integrate Sangahavatthu – Bases of social Solidarity; and mental aspect to integrate the 5 precepts in daily life, and also strictly following the 9-goodness of Village Constitution enabling people live together happily and peacefully. Accordingly, the Buddhist integrated development of people's life quality is to apply Buddhadhamma and the 9-goodness of Village Constitution covering the 4 aspects that is regarded as blending development leading to development of community and society as well as nation prosperously and sustainably as well.

Keywords: Development, Life Quality, The Buddhist integration

บทนำ

ในปี ค.ศ.๑๙๗๓ (พ.ศ.๒๕๑๖) สหประชาชาติ กล่าวถึงแนวคิดคุณภาพชีวิต แต่เป็นแนวคิดที่ไม่สามารถกำหนดนิยามของคุณภาพชีวิตให้ยอมรับกันเป็นสากลได้ จึงได้มีการให้คำนิยามใน ๓ มิติใหม่ คือ ความสามารถในการกระทำการรับรู้และลักษณะอาการต่างๆ ซึ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย คือ ภารกิจประจำวัน การปฏิบัติกิจกรรมทางด้านสังคม การใช้สติปัญญา อารมณ์ และความรู้สึก สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางด้านสุขภาพ ความเป็นอยู่ที่ดี ความพึงพอใจในชีวิต โรคภัยต่างๆ^๑ คุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกของการอยู่อย่างพอใจ มีความสุข ความพอใจต่อองค์ประกอบต่างๆ ของชีวิตที่มีส่วนสำคัญต่อบุคคลนั้นๆ โดยชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยหลายประการที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ได้แก่ อาหาร สุขภาพอนามัย โภชนาการ การศึกษา สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร ที่อยู่อาศัย และรายได้คุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงาน หมายถึง การปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ และปฏิบัติงานอย่างมีความสุข โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้งานที่ปฏิบัตินั้นสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และผู้ปฏิบัติงานได้รับผลตอบแทนจากการปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรมและเพียงพอ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง สิ่งกระตุ้นหรือสิ่งตอบแทนที่ทำให้บุคคลมีความต้องการที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่

^๑ พระมหาสุทิตย์ อาภาโร และเชมณัญญ์ อินทสุวรรณ, **ตัวชี้วัดความสุข : กลยุทธ์การสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๕๓), หน้า ๓๖-๔๒.

กำหนดไว้ ซึ่งสิ่งกระตุ้นหรือสิ่งตอบสนองสำหรับแต่ละบุคคลอาจไม่เหมือนกัน^๒ แต่ทั้งนี้ จะต้องครอบคลุม ทั้งสภาวะทางกาย (Physical Well-being) สภาวะทางอารมณ์ (Emotional Well-being) สภาวะทางสังคม (Social Well-being) และสภาวะทางจิตวิญญาณ (Spiritual Well-being)

เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต Maslow^๓ มีแนวคิดว่าการต้องการของบุคคลจะพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากความต้องการระดับต่ำสู่ความต้องการระดับสูงขึ้นเรื่อยๆ Maslow จึงจัดลำดับความต้องการของมนุษย์ไว้ ๕ ประการ คือ (๑) ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นมูลฐาน ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต ได้แก่ ปัจจัย ๔ ประกอบด้วย อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและ ยารักษาโรค (๒) ความต้องการความมั่นคงและความปลอดภัย (Safety Needs) เป็นความต้องการที่ ต่อเนื่อง หลังจากความต้องการทางกายได้รับการบำบัดเพียงพอความต้องการ ความมั่นคงและความ ปลอดภัยก็จะเข้ามามีบทบาทในพฤติกรรมของมนุษย์ คือ บุคคลย่อมมีความปรารถนาที่จะได้รับความ ค้ำครองให้พ้นจากภัยอันตรายต่างๆ ที่มีต่อตัวเอง (๓) ความต้องการพวกพ้อง (Belonging Needs) คือ ความต้องการที่จะมีส่วนร่วมและได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ตลอดจนต้องการความเป็นมิตรและ ความรักจากเพื่อนร่วมงานด้วย (๔) ความต้องการเกียรติยศและชื่อเสียง (Esteem Needs) เป็นความ ต้องการในระดับที่สูงกว่าความต้องการ ๓ ประการแรก เป็นความต้องการที่จะมีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับ นับถือของคนทั้งหลาย รวมถึงความต้องการความเชื่อมั่นในตนเอง ความสำเร็จ ความรู้ความสามารถ ตลอดจนความมีอิสระและเสรีภาพ เป็นต้น และ (๕) ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization Needs) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดที่ต้องการจะแสดงความสามารถของตนให้ปรากฏเป็นผล สำเร็จอันสมบูรณ์แบบ เป็นความต้องการที่จะประสบความสำเร็จตามแนวคิดของตนเอง กล่าวคือ นึกอยาก ได้สิ่งใดก็มี ความสามารถที่จะแสวงหาสิ่งนั้นมาตอบสนองความต้องการได้

อย่างไรก็ตาม การที่จะไปถึงจุดนั้นได้จำเป็นต้องมีการพัฒนา ซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ การพัฒนาหรือความเจริญ ก็จะต้องมีการวางแผนเพื่อหามาตรการในการปฏิบัติให้หลุดพ้นจากความเป็น ทุกข์ยากที่ไม่พึงปรารถนา ต้องมีความพยายามที่ตั้งใจกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม และการ พัฒนานี้ นอกจากเป็นการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมคือเป็นวัตถุที่จับต้องได้ ยังมีการพัฒนาคุณภาพจิตใจและ ความพอใจซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้แต่สามารถวัดระดับได้ การพัฒนา เป็นกระบวนการปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญ โดยมีการวางแผนเพื่อหามาตรการในการปฏิบัติให้หลุดพ้นจากความ

^๒ UNESCO, *Quality of Life : An Orientation to Population Education*, (Bangkok: UNESCO, 1980), pp. 14-19.

^๓ Maslow, 1954 อ้างถึงใน บงกช นพวงศ์ ณ อยุธยาและคณะ, “งานบูรณาการการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ปี ๒๕๕๔,” รายงานวิจัยประเมินผลเชิงระบบ, (ปัตตานี: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาธรรมาธิปไตย, ๒๕๕๔), หน้า ๔๕.

ทุกข์ยากที่ไม่พึงปรารถนา โดยการชักชวนหรือกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นความพยายามที่ตั้งใจกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมของประชากรเป้าหมาย โดยโครงการที่วางขึ้นนั้นเพื่อปฏิบัติการให้บรรลุผลตามเป้าหมายด้วยกลวิธีการทำงานพัฒนาต่างๆ

ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนา เป็นกระบวนการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญ โดยมี การวางแผนเพื่อหามาตรการในการปฏิบัติให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยากที่ไม่พึงปรารถนา โดยการชักชวนหรือกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นความพยายามที่ตั้งใจกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม โดยโครงการที่วางขึ้นนั้นเพื่อปฏิบัติการให้บรรลุผลตามเป้าหมายด้วยกลวิธีการทำงานพัฒนาต่างๆ ฉะนั้น การพัฒนาจึงเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญ โดยมีการวางแผนเพื่อหามาตรการในการปฏิบัติให้หลุดพ้นจากความเป็นทุกข์ยากที่ไม่พึงปรารถนา เป็นความพยายามที่ตั้งใจกระทำ เพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมและคุณภาพชีวิตของสมาชิกต่างๆ ของสังคม ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ขณะที่ความสำคัญในการเพิ่มคุณภาพของคนในสังคม คือ การพัฒนาคนให้สามารถใช้สติปัญญาตัดสินใจปัญหาเกี่ยวกับตนเอง และปัญหาเกี่ยวกับส่วนรวมได้ ซึ่งการพัฒนานี้ต้องพัฒนาที่ตนเองก่อน โดยปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะพื้นฐานของสังคมที่ดีจะต้องอยู่บนหลักของพระพุทธศาสนา ส่วนประกอบของสังคมที่สำคัญ คือ มนุษย์หรือคน สังคมจะดี คนที่อยู่ในสังคมนั้นได้รับการพัฒนาดีแล้ว ฉะนั้น จึงถือว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงเป็นองค์ประกอบ หรือเป็นตัวแปรที่สำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตหรือประสิทธิภาพในการทำงาน จุดมุ่งหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ คือ การปรับปรุงประสิทธิภาพของบุคคล กลุ่ม และองค์การ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะมีบทบาทเกี่ยวข้องกับเรื่องการปฏิบัติงานว่าควรจะทำอย่างไรให้บรรลุผล และเรื่องกระบวนการทำงาน ว่าควรทำงานให้บรรลุผลได้อย่างไร ทรัพยากรบุคคลเป็นทรัพยากรที่มีค่าสูงสุดขององค์การ ตั้งแต่การให้การศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนาซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้บรรลุสู่เป้าหมายขององค์การและองค์การประสบความสำเร็จ ในขณะที่การพัฒนาชุมชนหรือสังคมเป็นภาระหน้าที่อย่างหนึ่งที่พระสงฆ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ชุมชน และมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางด้านจิตใจ เป็นที่ยึดเหนี่ยวศรัทธาของชาวชุมชนจึงสามารถที่จะนำพาให้ประชาชนในชุมชนนั้นๆ ร่วมมือกัน เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนนั้น เพื่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชนทั้งด้านความเป็นอยู่ การศึกษา สภาพแวดล้อมทางกายภาพด้านต่างๆ ภายในชุมชน เพื่อนำพาชุมชนให้เจริญในทุกๆ ด้านอย่างมีความสมดุล

จังหวัดบุรีรัมย์ได้ขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้ความรับผิดชอบสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ โดยได้ดำเนินงานกิจกรรมขยายผลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี ๒๕๕๘ จำนวน ๒๓ หมู่บ้าน (อำเภอละ ๑ หมู่บ้าน) ซึ่งจังหวัดบุรีรัมย์ได้ให้อำเภอสับสนุนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ทุกหมู่บ้าน ดำเนินการประเมินระดับการพัฒนาของหมู่บ้านตามเกณฑ์ของกระทรวงมหาดไทย (๔ ด้าน ๒๓ ตัวชี้วัด) และประเมินความ “อยู่เย็น เป็นสุข”

หรือ ความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน (Gross Village Happiness = GVH) เพื่อต้องการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบและมีความพร้อมในการบูรณาการกิจกรรมการพัฒนาของกรมการพัฒนาชุมชน โดยใช้พื้นที่เป็นหลักที่มีการบูรณาการกิจกรรมการพัฒนาเพื่อให้เกิดความสุขมวลรวม นอกจากนี้ ยังได้ดำเนินกิจกรรมเพิ่มประสิทธิภาพหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ดำเนินการในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ที่ได้รับงบประมาณจากกรมการพัฒนาชุมชน ประจำปี ๒๕๕๔-๒๕๕๗ จำนวน ๑๑๕ หมู่บ้าน ทบทวนกระบวนการเรียนรู้ประเมินเพื่อตรวจสอบคุณภาพของหมู่บ้าน (๔ ด้าน ๒๓ ตัวชี้วัด) และประเมินความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือ ความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน (GVH) เพื่อทบทวนสถานะและพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบปีที่ผ่านมา ให้มีความพร้อมและสามารถเป็นหมู่บ้านตัวอย่างในการพัฒนาให้กับหมู่บ้านใกล้เคียงได้

ยิ่งไปกว่านั้น ยังได้ดำเนินการส่งเสริมการจัดทำแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามแนวพระราชดำริ โดยมีพื้นที่เป้าหมายประกอบด้วยพื้นที่ขยายผลโครงการปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ พื้นที่แหล่งน้ำขนาดเล็กอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ไม่ใช้ประโยชน์เต็มศักยภาพ และพื้นที่เพิ่มเติมตามแผนพัฒนา ชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริได้มีข้อซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวว่า การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การบูรณาการการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๖๐) โดยยุทธศาสตร์ที่ ๑ ส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเกษตรและชนบท ได้กำหนดให้พื้นที่เป้าหมายตามแผนพัฒนาชนบท เป็นพื้นที่ดำเนินการด้วย โดยขั้นตอนการขับเคลื่อนการพัฒนา ได้นำขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาชนบท มาประยุกต์ใช้

อย่างไรก็ตาม ปัญหาความยากจนยังคงเป็นปัญหาในลำดับต้นๆ ของจังหวัด จากข้อมูลของศูนย์ดำรงธรรม พบว่า ตั้งแต่ช่วงเดือนสิงหาคม ๒๕๕๗ - เดือนพฤษภาคม ๒๕๕๘ มีเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหาความยากจน จำนวน ๒๒๖ เรื่อง ในขณะที่เดียวกันมีจำนวนครัวเรือนที่ยากจน จำนวน ๑,๖๘๙ ครัวเรือน และครัวเรือนที่ไม่มีไฟฟ้าใช้อีกกว่า ๑,๔๐๐ ครัวเรือน ทั้งจังหวัดจัดงบประมาณสนับสนุนประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านสังคมและคุณภาพชีวิต “คนบุรีรัมย์มีคุณภาพชีวิตที่ดี ร่มเย็น เป็นสุข ในปี ๒๕๖๐” จำนวนแค่ ๒ โครงการเท่านั้น โดยมีจำนวนเงินงบประมาณทั้งสิ้นเพียง ๒,๙๔๔,๙๐๐ บาทเท่านั้น ซึ่งถ้าหากเทียบกับจำนวนประชากรทั้งจังหวัดกว่า ๑,๕๗๙,๒๔๗ คน และมีรายได้ต่อหัวต่อปี ๖๓,๘๘๙ บาท จำนวนประชาชนผู้นับถือศาสนาพุทธ ๑,๑๓๘,๑๘๐ คน คริสต์ ๓,๒๕๐ คน อิสลาม ๑๗๒ คน ซิกข์ ๑๖ คน ฮินดู ๑๒ คน และศาสนาอื่นๆ ๔๖ คน^๔ ในขณะที่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความ

^๔ เอกสารนำเสนอผลการดำเนินการคัดเลือกหมู่บ้านดีเด่น (บ้านสวย เมืองสุข) ประจำปี ๒๕๕๙, บ้านน้อยบุตาจารย์ จังหวัดบุรีรัมย์, (จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๕๕๙), หน้า ๙ - ๑๐. (อัดสำเนา).

มันคงยั่งยืนนั้น จะต้องมีการบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยการบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชน ในจังหวัดบุรีรัมย์ อันเป็นการพัฒนาทั้งในด้านชีวิตครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านจิตใจ โดยการบูรณาการหลักทวารวาสธรรม ๔^๕ ทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔^๖ สังคหัตถ์ ๔^๗ ศิล ๕^๘ สปัปฺริสธรรม ๗^๙ โพชนงค์ ๗^{๑๐} และ อริยมรรคมีองค์ ๘^{๑๑} มาเป็นรูปแบบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมประเทศชาติอย่างยั่งยืนต่อไป

ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชน ในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา ทั้งความรู้ ทักษะ ทศนคติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้พัฒนา และนำไปสู่การปฏิบัติสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติที่มีความมั่นคงและยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์
- ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์
- ๓) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชน ในจังหวัดบุรีรัมย์

วิธีการดำเนินวิจัย

๑) รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชน ในจังหวัดบุรีรัมย์” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งถือได้ว่าเป็นการวิจัยแบบผสานวิธีโดยมีลำดับการดำเนินการวิจัย ดังนี้

^๕ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๔๖/๓๕๔.

^๖ อ.อ.จก. (ไทย) ๒๓/๑๔๔/๒๘๘.

^๗ อ.จ.ต.ก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๕๐ - ๕๑.

^๘ ข.ป. (ไทย) ๓๑/๓๙/๖๐.

^๙ อ.ส.ต.ต.ก. (ไทย) ๒๓/๖๘/๑๔๓.

^{๑๐} อ.ส.ต.ต.ก. (ไทย) ๒๓/๑๖/๓๙-๔๐.

^{๑๑} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๓/๓๒-๓๓; ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๔/๑๘.

๑) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารทั้งปฐมภูมิ ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีที่มาจากแหล่งข้อมูลหลัก (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกและข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา เอกสาร งานวิจัย หนังสือวารสาร สิ่งพิมพ์และข้อมูลชนิดอื่นที่เกี่ยวข้อง

๒) ศึกษาวิเคราะห์ อธิบายความ ตีความ และการบูรณาการหลักทฤษฎาธรรม ๔ ทิฐุธรรมิกัตถะ ๔ และสังคหวัตถุ ๔ รวมทั้งศีล ๕ มาเป็นรูปแบบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเปรียบเทียบ ประเด็นและสาระสำคัญที่ต้องการแสดงตามกรอบและแนวคิด (Conceptual Framework) ที่กำหนดไว้

๓) สรุปและนำเสนอสาระสำคัญที่ได้วิเคราะห์แล้ว

๔) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน ๓ ท่าน ด้านพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ ท่าน ประชาชนชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๕ ท่าน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ อีกจำนวน ๕ ท่าน จำนวนทั้งสิ้น ๑๖ รูป/คน โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

๒) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Form) สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน ๓ ท่าน ด้านพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ ท่าน ประชาชนชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๕ ท่าน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ อีกจำนวน ๕ ท่าน จำนวนทั้งสิ้น ๑๖ รูป/คน โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง

๓) การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนา จากพระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ

๒) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือ เอกสาร วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดถึงบทความงานวิจัยในวารสารสิ่งพิมพ์ ต่างๆ แล้ว ทำให้เห็นกรอบแนวคิด ประเด็นปัญหาของการวิจัย จากเอกสารที่ได้มีการทบทวนก่อนหน้านี้ หลังจากที่ได้ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดแล้ว ผู้วิจัยได้สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้น ใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview)

๔) การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีดำเนินการวิจัยข้อมูลโดยแยกวิเคราะห์รายละเอียดของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Form) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน ๓ ท่าน ด้านพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ ท่าน ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๕ ท่าน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ อีกจำนวน ๕ ท่าน จำนวนทั้งสิ้น ๑๖ รูป/คน ว่ากลุ่มเป้าหมายมีความเห็นอย่างไรกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงบูรณาการ ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ทัฎฐธัมมิกัตถะ ๔ สังคหัตถุ ๔ และศีล ๕ ของประชาชน จังหวัดบุรีรัมย์ ตามกรอบแนวคิดการวิจัย (Research Framework)

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพยังมีเป้าหมายเพื่อจัดระบบและกลุ่มก้อนของข้อมูล การแสดงความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงของข้อมูล การตีความและหาข้อสรุป เป็นการอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างลึกซึ้งในมุมมองของคนที่สามารถตรวจสอบได้ และมีความน่าเชื่อถือสำหรับวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้ ๒ วิธี คือ

๑. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเขียนแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) หรืออาจจะเป็นตัวเลขแล้วแต่กรณี โดยข้อมูลนั้นได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก หรือได้จากข้อเท็จจริงที่เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินโครงการบันทึกไว้

๒. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นการวิเคราะห์ตีความข้อมูลที่ได้จากการศึกษาของผู้วิจัยแล้วนำมาเรียบเรียงเป็นถ้อยคำพรรณนา ซึ่งข้อมูลได้มาจากเอกสารสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งบรรพชีตและคฤหัสถ์

ข้อมูลการวิจัยได้มาจาก ๒ แหล่ง คือ ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร บันทึกไว้ในแฟ้มข้อมูลที่ศึกษา และข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

๑. ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากฐานข้อมูล สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมทั้งค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ได้ข้อมูลเอกสาร ผลงานวิจัย และเอกสารต่างๆ ที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงบูรณาการของประชาชน จังหวัดบุรีรัมย์ แล้วนำมาวิเคราะห์โดยวิธีการ Method of Agreement ซึ่งประกอบด้วยการตรวจสอบความถูกต้องเชื่อถือได้ในเชิงแนวคิด ทฤษฎี ซึ่งพิจารณาจากเอกสารที่เป็นเรื่องเดียวกันจากหลายๆ แหล่ง จากข้อมูลตรงกันก็ถือว่ายอมรับความเชื่อถือได้และแนะนำมาอ้างอิง

๒. ข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มชุมชน นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ เมื่อได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลตามกลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการถอดถ้อยคำการสัมภาษณ์จากเครื่องบันทึกเสียง พร้อมทั้งรายละเอียดเพิ่มเติมจากการจดบันทึก โดยทำการ

คัดลอกข้อความและบันทึกอย่างละเอียดเพื่อตีความและกำหนดประเด็นที่สำคัญได้อย่างถูกต้องและเชื่อถือได้ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งในการวิเคราะห์เนื้อหานั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการถอดข้อความทั้งหมดในภาพรวม แล้วนำข้อความทั้งหมดมาวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นและแต่ละกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างถูกต้อง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร งานวิจัย ผลงานวิชาการ และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้สรุปวิเคราะห์ ได้ดังต่อไปนี้

๑) สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์

สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยประชาชนชาวบ้านน้อยบุตตาวงษ์ในฐานะตัวแทน พบว่า จากการที่คณะกรรมการหมู่บ้านได้ดำเนินตามนโยบายของจังหวัด คือ การปฏิบัติตามกรอบแห่งธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี คัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลานอยู่แล้ว จึงทำให้สภาพปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านครอบครัวโดยเฉพาะเรื่องของการอพยพโยกย้ายไปทำงานในต่างถิ่นของคนหนุ่มสาววัยทำงาน ขณะที่ด้านเศรษฐกิจ ก็มีปัญหาราคาสินค้าทางการเกษตรตกต่ำ ด้านสังคมก็มีใช้ปัญหาที่น่าหนักใจสำหรับหมู่บ้าน ส่วนปัญหาด้านจิตใจนั้น ก็มีปัญหาเฉพาะท่านผู้ที่มีบุตรหลานโยกย้ายไปยังต่างถิ่นเพื่อการประกอบอาชีพเท่านั้น อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการหมู่บ้านได้ทำงานร่วมกันกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการออกเยี่ยมบ้านเป็นการช่วยเหลือผ่อนคลายอาการป่วยทางจิตของผู้สูงอายุที่เฝ้าคิดถึงบุตรหลานที่โยกย้ายไปยังต่างถิ่นเพื่อการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี เพราะมีเพื่อนพูดคุย รวมทั้งการจัดกิจกรรมโครงการต่างๆ ภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมโครงการ อสม.รุ่นใหม่ใส่ใจสุขภาพ มีการออกกำลังกาย ได้แก่ การเดินแอโรบิก ทุกวันพฤหัสบดี และช่วงเทศกาลสำคัญต่างๆ หรือกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม เป็นต้น^{๑๒} ดังนั้น จากการที่ประชาชนในหมู่บ้านได้ยอมรับปฏิบัติตามกรอบแห่งธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี คัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลานนั้น ทำให้ปัญหาต่างๆ ที่เคยมี ได้หายไปจากหมู่บ้านอย่างสิ้นเชิง และทำให้สมาชิกทุกคนของหมู่บ้านสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ถือว่าเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน มีความเป็นอยู่อย่างมีความสุขและพอเพียง อันเป็นการพึ่งพาตนเองมุ่งไปสู่ความสุขที่เกิดจากความสมดุล และมีความพอประมาณอย่างมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดี

^{๑๒} เอกสารนำเสนอผลการดำเนินการคัดเลือกหมู่บ้านดีเด่น (บ้านสวย เมืองสุข) ประจำปี ๒๕๕๙, บ้านน้อยบุตตาวงษ์ จังหวัดบุรีรัมย์, (จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๕๕๙), หน้า ๑๘ (อัดสำเนา).

๒) การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์ นอกจากจะเป็นการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ด้านการได้รับการบริการขั้นพื้นฐาน ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านการวางแผนครอบครัว ด้านการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง ด้านบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม และด้านคุณธรรมและจริยธรรมแล้วยังเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการอีกด้วย เพราะฉะนั้น คุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์จึงเป็นการมีชีวิตที่ให้ความสุขพอสมควรทั้งร่างกายและจิตใจ สุขกาย คือ ได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอ เช่น การได้รับการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนจากครอบครัวอย่างดีพอ การมีสุขภาพอนามัยแข็งแรง การศึกษาดี อาชีพการงานดี โอกาสเลื่อนฐานะตามความเหมาะสม มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนความสุขใจ คือ การหล่อหลอมปัจจัยทางด้านความเชื่อ ค่านิยม ศีลธรรม และจริยธรรมให้เกิดความสมดุล ทั้งนี้ คุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์จึงมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ด้านครอบครัว ได้แก่ ความสุขในครอบครัว ความสัมพันธ์กับคู่สมรส บุตร และสภาวะสุขภาพของครอบครัว โดยมีการบูรณาการหลักฆราวาสธรรม ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ รายได้ และการทำงานที่ดี โดยมีการบูรณาการหลักทวิมมิกัตถะ ด้านสังคม ได้แก่ การร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน การเป็นเพื่อนบ้านที่ดี โดยมีการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ และด้านจิตใจ ได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิต ความสงบทางจิตใจ การบรรลุเป้าหมายในชีวิต โดยมีพื้นฐาน คือการบูรณาการหลักศีล ๕ ในชีวิตประจำวัน ประกอบกับการปฏิบัติตามหลักรัฐธรรมนูญของหมู่บ้าน ๙ ดี จึงทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขร่มเย็น

ในขณะที่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นมากกว่าแนวคิดทฤษฎี ที่มีทั้งความลึกซึ้ง แฝงยลและเป็นไปตามกฎธรรมชาติ ส่วนแนวคิด ทฤษฎีทางซีกโลกตะวันตกถึงแม้จะถูกมองว่าเป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์ หากแต่มื่อนำมาประยุกต์ใช้แล้วอาจจะขาดมิติแห่งความสมบูรณ์ในบางเรื่องบางอย่างไป โดยเฉพาะในการพัฒนาชุมชน หากมุ่งเน้นพัฒนาให้เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีแบบตะวันตก ที่เน้นการสร้างคนในชุมชนให้เก่งโดยอาศัยการเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการทำงาน ซึ่งนั่นก็เป็นเพียงการพัฒนาคนให้มีเพียงวิชาหรือความรู้เท่านั้น ในขณะที่การพัฒนาชุมชนตามแนวทางพระพุทธศาสนานั้น นอกจากจะมีหลักการในการสร้างคนให้เป็นคนเก่ง ให้เป็นคนมีความรู้ มีความสามารถแล้ว สิ่งที่เป็นเนื้อหรือสาระสำคัญหลักก็คือหลักพุทธธรรมยังเป็นเครื่องมือในการสร้างคนให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุขได้ด้วย พระพุทธศาสนามีมิติมุมมองต่อทรัพยากรมนุษย์หรือคนทำงานที่ว่า คนเราจะเก่งหรือมีความรู้ ความสามารถเพียงอย่างเดียวไม่ได้ สิ่งที่สำคัญ คือ ทุกคนจะต้องมีคุณธรรมความดีอยู่ในคนๆ นั้นด้วย กล่าวคือพระพุทธศาสนาจะเป็นหลักวิชาที่จะพัฒนาให้เป็นคนเก่ง (วิชา) และดี (จริยะ) จึงจะได้ชื่อว่าเป็นทุนมนุษย์ที่สมบูรณ์ (วิชาจรณสัมปันโน) ผู้เพียบพร้อมด้วยวิชาและจริยะ อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาก็มิได้ปฏิเสธแนวคิด

ทฤษฎีแบบตะวันตก แต่กลับสอนให้นำเอาหลักวิชามานุกรณาการร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์เพียบพร้อม และสอดคล้องอย่างลงตัวตามหลักธรรมชาติ ดังนั้น การปฏิบัติตามหลักธรรม คือ ทิฐุธรรมิกัตถะจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับปากท้อง การกิน การอยู่ ปัจจัยการดำรงของคน ถ้าบ้านเมืองมีเศรษฐกิจดี คนมีความอยู่ดี กินดี ต่างคนต่างประกอบอาชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนกัน รัฐบาลก็ไม่ต้องวุ่นวายอยู่กับการปราบปรามเรื่องทุจริต สามารถพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าไป และเศรษฐกิจของชาติจะดีขึ้น จำเป็นต้องมีการพัฒนา คือ การดำเนินกิจการเพื่อเพิ่มรายได้ของคนให้สูงขึ้นต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลายาวนาน ปัจจัยขั้นมูลฐานที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ คือ ประชากรซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าสูงสุด และเป็นปัจจัยมูลฐานเป็นต้นทุนเบื้องต้น ถ้าคนทุกคนที่เป็นประชากรของชาติ มีหลักธรรมตามที่กล่าวมา ก็ถือว่าประเทศชาติมีประชากรที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และเป็นอาชีพที่สุจริต รัฐบาลก็สามารถพัฒนาส่งเสริมอาชีพทางด้านเทคโนโลยีเพื่อคุณภาพและปริมาณของผลผลิต มีการศึกษาวิจัยค้นคว้านวัตกรรมให้ประชากรเกิดความชำนาญในวิชาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศก็ย่อมบรรลุตามเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางพระพุทธศาสนา จะต้องเริ่มด้วยการพัฒนาคนเป็นอันดับแรกเมื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพแล้ว การพัฒนาวัตถุก็เป็นไปได้ง่าย เพราะคนเป็นผู้หา คนเป็นผู้ใช้ปัจจัยในการดำรงชีวิต ถ้าคนรู้จักหา และรู้จักใช้ให้เป็น เศรษฐกิจย่อมจะดีขึ้น คุณภาพของชีวิตความเป็นอยู่ทุกด้านก็จะดีตามไปด้วย จึงถือได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นหลักวิชาที่จะพัฒนาให้คนเป็นคนเก่ง (วิชาหรือปัญญา) และดี (ศีลหรือจรรยา) และมีความสุข (สมาธิ) จึงจะได้ชื่อว่าเป็นทุนมนุษย์ที่สมบูรณ์ อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมและชุมชนที่ยั่งยืนสืบไป

๓) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชน ในจังหวัดบุรีรัมย์

จากการสัมภาษณ์ พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชน จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นรูปแบบการพัฒนาแบบบูรณาการหลักพุทธธรรมกับหลักรัฐธรรมนูญของหมู่บ้าน ๙ ดี โดยครอบคลุมทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว ประชาชนได้ปฏิบัติตามหลักแห่งธรรมาสถรรพ ๔ ประการ อันเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมสถานะความมั่นคงของครอบครัวโดยตรง เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่เน้นอำนาจหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวอย่างชัดเจน รวมทั้งหลักพรหมวิหาร ๔ เข้าประกอบด้วย ในขณะที่รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการด้านเศรษฐกิจ ประชาชนชาวบ้านน้อยบุตาวงษ์ได้บูรณาการหลักทิฐุธรรมิกัตถะ ประกอบกับหลักทางสายกลางโดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบปฏิบัติการแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ร่วมกับหลักอิทธิบาท ๔ และหลักไตรสิกขาเพื่อการพัฒนาาระบบต่างๆ ส่วนรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ ด้านสังคมของประชาชนชาวบ้านน้อยบุตาวงษ์ เป็นรูปแบบการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ ๔ ประกอบกับหลักพรหมวิหาร ๔ และหลักสัปปุริสธรรม ๗ ช่วยส่งเสริมให้เกิดคุณภาพทางสังคมได้เป็นอย่างดี ในขณะที่รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจของประชาชนชาวบ้านน้อยบุตาวงษ์ได้ใช้

แนวทางการบูรณาการหลักศีล ๕ และหลักโพชฌงค์ อันเป็นองค์ธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ ๗ ประการ ได้แก่ ความระลึกได้ การวิจิตรธรรม ความเพียร ความอัมโม ความสงบ จิตตั้งมั่น และความวางเฉย เป็นหมวดธรรมสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของประชาชนชาวบ้านน้อยบุตาวงษ์ ทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกๆ ด้าน ของประชาชนชาวบ้านเป็นไปอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน อันเป็นการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติบ้านเมืองที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนสืบต่อไป

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้ชาวบ้านน้อยบุตาวงษ์ ในฐานะตัวแทน จึงสามารถสรุปในด้านต่างๆ ดังนี้ คือ

๑) ด้านครอบครัว ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขโดยถือหลักพุทธธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันในครอบครัวที่โดดเด่น ได้แก่ ฆราวาสธรรม ๔ ประการ คือ สมาชิกในครอบครัว มีสัจจะ ความจริงใจต่อกัน รู้จักข่มใจตนเองเมื่อมีเหตุกระทบกระทั่ง รู้จักการอดทนอดกลั้นข่มใจมิให้กิเลสฝ่ายชั่วครอบงำ และมีการรู้จักการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขของสมาชิกทุกคนในครอบครัว

๒) ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนสามารถมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขโดยถือหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมด้านเศรษฐกิจในครอบครัวที่โดดเด่น ได้แก่ หลักทวิภูธัมมิกัตถะ คือ รู้จักการขยันทำมาหากิน โดยสุจริต รู้รักษาเก็บออมทรัพย์เงินทองที่หามาได้ กับทั้งการรู้จักการเลือกคบหากัลยาณมิตรที่แนะนำความรู้ที่เป็นประโยชน์ให้ และที่สำคัญ คือ รู้จักการใช้ชีวิตแต่พอดีพอเพียง มีความสันโดษ ไม่ใช้จ่ายเกินรายได้

๓) ด้านสังคม ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขโดยถือหลักพุทธธรรมแห่งการอยู่ร่วมกัน คือ สังคหัตถุ ซึ่งเมื่อในชุมชนมีความเดือดร้อนในด้านปัจจัยทั้งสี่ บุคลากรในองค์กรจะให้ความช่วยเหลือ หมายถึง การให้ทานอันเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจและให้คำแนะนำ และรวมไปถึงการให้อภัยแก่เพื่อนบ้าน เมื่อเพื่อนบ้านทำงานผิดพลาดหรือไม่ประสบความสำเร็จ ก็จะแสดงความมีน้ำใจงาม น้ำใจดี มีความรัก ความสามัคคี เป็นหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น เมื่อมีความเดือดร้อนในการทำงาน ต้องการความช่วยเหลือ ก็ให้ความช่วยเหลือด้วยการพูดให้กำลังใจ แสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้คำแนะนำ ชี้แจงอย่างถูกต้อง ไม่พูดจาดูหมิ่น เสียตสีเพื่อนบ้าน แต่พูดจាកันด้วยความไพเราะน่าฟัง เมื่อต้องการความช่วยเหลือทางด้านร่างกาย ก็ให้ความสำคัญ ขวนขวายช่วยเหลืออย่างเต็มกำลังความสามารถ หรือการให้ความสำคัญกับชุมชนของตนเองด้วยการช่วยเหลือกิจการต่างๆ ภายในชุมชน บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหายภายในชุมชนด้วยความเต็มใจและเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชุมชน ก็เข้าไปช่วยในการแก้ไขปัญหา โดยให้ความเสมอภาค ไม่เอาเปรียบผู้อื่น อยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกันกับเพื่อนบ้านทุกครั้ง

๔) ด้านจิตใจ ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขโดยถือหลักพุทธธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่โดดเด่น ได้แก่ มีการปฏิบัติตามหลักแห่งศีล ๕ อันเป็นการพัฒนาพฤติกรรม มีความมั่นคงมุ่งมั่นในความดีความเจริญอกงาม และใฝ่แสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง และชุมชนอยู่เสมอ อันเป็นการพัฒนาที่เป็นไปอย่างเป็นระบบซึ่งนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติอย่างยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชน จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นรูปแบบการพัฒนาที่อาศัยหลักพุทธธรรมหลายหมวด ได้แก่ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว ประชาชนได้ปฏิบัติตามหลักแห่งฆราวาสธรรม ๔ ประการ อันเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมสถานะความมั่นคงของครอบครัวโดยตรง เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่เน้นอำนาจหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวอย่างชัดเจน รวมทั้งหลักพรหมวิหาร ๔ เข้าประกอบด้วย ในขณะที่รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการด้านเศรษฐกิจ ประชาชนได้บูรณาการหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ หลักทางสายกลางโดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบปฏิบัติการแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ร่วมกับหลักอิทธิบาท ๔ และหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาระบบต่างๆ ส่วนรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการด้านสังคมของประชาชน เป็นรูปแบบการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ ๔ รวมทั้งหลักพรหมวิหาร ๔ และหลักสัปปุริสธรรม ๗ ด้วย ช่วยส่งเสริมให้เกิดคุณภาพทางสังคมได้เป็นอย่างดี ในขณะที่รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจของประชาชน ได้ใช้รูปแบบการบูรณาการหลักศีล ๕ ผสมกับหลักแห่งโพชฌงค์ อันเป็นองค์ธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ ๗ ประการ ได้แก่ ความระลึกได้ การวินิจฉัยธรรม ความเพียร ความอิมใจ ความสงบ จิตตั้งมั่น และความวางเฉย เป็นหมวดธรรมที่ช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของประชาชน ทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกๆ ด้าน ของประชาชนเป็นไปอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน อันเป็นการพัฒนาชุมชนและสังคมประเทศชาติที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบต่อไป

ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้ประชาชนชาวบ้านน้อย บุตาวงษ์ในฐานะตัวแทน จึงสามารถสรุปในด้านต่างๆ ดังนี้ คือ

๑) ด้านครอบครัว ประชาชนชาวบ้านสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขโดยถือหลักพุทธธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันในครอบครัวที่โดดเด่น ได้แก่ ฆราวาสธรรม ๔ ประการ คือ สมาชิกในครอบครัว มีสัจจะ ความจริงใจต่อกัน รู้จักข่มใจตนเองเมื่อมีเหตุกระทบกระทั่ง รู้จักการอดทนอดกลั้นข่มใจมิให้กิเลสฝ่ายชั่วครอบงำ และมีการรู้จักการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขของสมาชิกทุกคนในครอบครัว

๒) ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนชาวบ้านสามารถมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขโดยถือหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมด้านเศรษฐกิจในครอบครัวที่โดดเด่น ได้แก่ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือ รู้จักขยันทำมาหากินโดย

สุจริต รู้รักษาเก็บออมทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้ กับทั้งการรู้จักการเลือกคบหากัลยาณมิตรที่แนะนำความรู้ที่เป็นประโยชน์ให้ และที่สำคัญ คือ รู้จักการใช้ชีวิตแต่พอดีพอเพียง มีความสันโดษ ไม่ใช่จ่ายเกินรายได้

๓) ด้านสังคม ประชาชนชาวบ้านสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขโดยถือหลักพุทธธรรมแห่งการอยู่ร่วมกัน คือ สังคหัตถุ ซึ่งเมื่อในชุมชนมีความเดือดร้อนในด้านปัจจัยทั้งสี่ บุคลากรในองค์กรจะให้ความช่วยเหลือ หมายถึง การให้ทานอันเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจและให้คำแนะนำ และรวมไปถึงการให้อภัยแก่เพื่อนบ้าน เมื่อเพื่อนบ้านทำงานผิดพลาดหรือไม่ประสบความสำเร็จ ก็จะแสดงความมีน้ำใจงาม น้ำใจดี มีความรัก ความสามัคคี เป็นหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น เมื่อมีความเดือดร้อนในการทำงาน ต้องการความช่วยเหลือ ก็ให้ความช่วยเหลือด้วยการพูดให้กำลังใจ แสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้คำแนะนำ ชี้แจงอย่างถูกต้อง ไม่พูดจาดูหมิ่น เสียดสีเพื่อนบ้าน แต่พูดจาด้วยความไพเราะน่าฟัง เมื่อต้องการความช่วยเหลือทางด้านร่างกาย ก็ให้ความสำคัญ ขวนขวายช่วยเหลืออย่างเต็มกำลังความสามารถ หรือการให้ความสำคัญกับชุมชนของตนเองด้วยการช่วยเหลือกิจการต่างๆ ภายในชุมชน บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหภายในชุมชนด้วยความเต็มใจ และเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชุมชน ก็เข้าไปช่วยในการแก้ไขปัญหา โดยให้ความเสมอภาค ไม่เอาเปรียบผู้อื่น อยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญห เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกันกับเพื่อนบ้านทุกครั้ง

๔) ด้านจิตใจ ประชาชนชาวบ้านสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขโดยถือหลักพุทธธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่โดดเด่น ได้แก่ มีการปฏิบัติตามหลักแห่งศีล ๕ อันเป็นการพัฒนาพฤติกรรม มีความมั่นคงมุ่งมั่นในความดีความเจริญงอกงาม และใฝ่แสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง และชุมชนอยู่เสมอ อันเป็นการพัฒนาที่เป็นไปอย่างเป็นระบบซึ่งนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์นี้ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งจากการลงพื้นที่วิจัย ได้แก่ หมู่บ้านน้อยบุตาวงษ์ ตำบลหนองคู อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยการสังเกต สอบถาม พูดคุย และสนทนากับชาวบ้านอย่างไม่เป็นทางการในประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลสภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน จึงได้มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ควรมีการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์นี้ไปจัดทำเป็นแผนกลยุทธ์เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ เพื่อเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

๒) ควรมีการส่งเสริมให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งจากภาครัฐและเอกชนนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์นี้ไปจัดทำเป็นแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ เพื่อเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

๓) หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรผลักดันให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบระหว่างภาครัฐและชุมชน เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ ของจังหวัดบุรีรัมย์

๒) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์แบบมีส่วนร่วม

๒) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับภาคีเครือข่ายการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์

๓) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชนในท้องถิ่นอื่นๆ ของจังหวัดบุรีรัมย์

บรรณานุกรม

บงกช นพวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ. “งานบูรณาการการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ปี ๒๕๕๔.” รายงานวิจัยประเมินผลเชิงระบบ.

(ปัตตานี : ศูนย์ศึกษาและพัฒนาธรรมาธิปไตย, ๒๕๕๔.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร และเชมณัฐ อินทรสุวรรณ. **ตัวชี้วัดความสุข: กลยุทธ์การสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๕๓.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

เอกสารนำเสนอผลการดำเนินการคัดเลือกหมู่บ้านดีเด่น (บ้านสวย เมืองสุข) ประจำปี ๒๕๕๙, บ้านน้อยบุตวงษ์ จังหวัดบุรีรัมย์. (จังหวัดบุรีรัมย์ ๒๕๕๙). (อัดสำเนา).

UNESCO. **Quality of Life : An Orientation to Population Education**. Bangkok : UNESCO, 1980.